

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності

072 Фінанси, банківська справа та страхування

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньо-професійною програмою **Фінанси, фінансовий менеджмент**

та страхування

(назва програми)

на тему: **«Морське страхування в Україні»**

(назва теми)

Виконавець:

студент факультету **ФБС**

Тутов Віталій Олексійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

ст.викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Бондаренко Павло Валерійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	0
ШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.	
1.1. Сутність морського страхування в Україні.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Особливості державного регулювання морського страхування в Україні	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Ліцензійні умови провадження страхової діяльності в морській сфері в Україні.....	20
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В СК «МЕГАПОЛІС».....	0
ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.	
2.1. Оцінка динаміки результатів морського страхування на ринку страхування в Україні.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Особливості фінансового аналізу морського страхування на прикладі СК «МЕГАПОЛІС».....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Оцінка динаміки показників страхової діяльності СК «МЕГАПОЛІС».....	38
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	47
3.1. Специфіка морського страхування в розвинутих країнах.....	47
3.2. Проблеми розвитку морського страхування в Україні та шляхи їх вирішення	
Ошибка! Закладка не определена.	

3.3. Перспективи морського страхування в Україні з умовою Європейської інтеграції.....0

шибка! Закладка не определена.

ВИСНОВКИ.....67

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Історично склалося, що більшу частину вантажообігу обслуговує морський транспорт, тому в умовах розширення міжнародних економічних відносин і зростання обсягів зовнішньої торгівлі між країнами морське страхування вантажоперевезень набуває все більшого значення. Слід зазначити, що значною мірою прогрес в мореплаванні спирався на економічну базу морського страхування у вигляді наданих гарантій по відношенню до небезпечних і ризикованих підприємств. Морське страхування, що включає в себе не тільки страхування карго, а й страхування фрахту і відповідальності, є невід'ємною частиною міжнародної торгівлі, комерційного менеджменту суден, а також служить цілям забезпечення безпеки мореплавання. Виникнувши в далекій давнині як форма економічних методів боротьби з морськими небезпеками і піратством, в сучасному світі морське страхування вантажоперевезень перетворилося на велику сферу підприємництва, де формуються і перерозподіляються значні фінансові потоки.

Морське страхування забезпечує захист майнових інтересів судновласників, вантажовласників і інших учасників торгового мореплавання, стимулює розвиток виробничих, торгових і транспортних підприємств, сприяє зміцненню позицій країн на світових ринках і розвитку їх зовнішньої торгівлі. Більш того, розвиток страхових відносин сприяє вирішенню соціальних завдань, підвищує ефективність комерційної експлуатації суден, а надходження від продажу страхових послуг є додатковим джерелом доходів бюджету. Тому страхування морських ризиків, забезпечуючи захист інтересів на рівні індивідуумів, підприємств, галузі та держави, правомірно розглядати в якості ефективного методу забезпечення безпеки мореплавання, економічної безпеки, а також інструменту зниження ризиків негативних наслідків морських катастроф і аварій. Світові торговельні держави широко підтримують і стимулюють розвиток страхування міжнародних перевезень морським транспортом.

Науковим та практичним проблемам морського страхування присвячені наукові праці таких дослідників, як: Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, І.М. Кучеренко,

О.Е. Лейст, Л.А. Лунц, В.В. Луць, Д.І. Мейєр, М.В. Мних, В.О. Мусін, І.Б. Новицький, С.С. Осадець, В.І. Серебровський, В.О. Тархов, Л.М. Федоров, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко та багато інших. У наукових працях вчених основна увага приділяється загальній характеристиці проведення морського страхування та зарубіжному досвіду його здійснення, дослідження видів послуг зі страхування морських ризиків. Однак сучасні проблеми, пов'язані з морським страхуванням, основні показники, що характеризують його стан в Україні та питання вдосконалення страхового захисту при здійсненні морського страхування потребують подальшого дослідження.

Об'єктом дослідження є економічні процеси у галузі морського страхування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів морського страхування в Україні щодо перспектив його розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи – у розробці теоретико-методичних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вдосконалення морського страхування у СК «МЕГАПОЛІС».

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) розкрити сутність морського страхування;
- 2) описати особливості державного регулювання морського страхування в Україні;
- 3) з'ясувати ліцензійні умови провадження страхової діяльності в морській сфері в Україні;
- 4) оцінити динаміки результатів морського страхування на ринку страхування в Україні;
- 5) провести фінансовий аналіз морського страхування на прикладі СК «МЕГАПОЛІС»;
- 6) оцінити динаміку показників страхової діяльності СК «МЕГАПОЛІС»;
- 7) розглянути міжнародний досвід морського страхування в розвинутих країнах;
- 8) визначити проблеми розвитку морського страхування в Україні;
- 9) обґрунтувати перспективи розвитку ринку морського страхування в Україні.

Методи дослідження. Методичну основу роботи становлять загально-наукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання. В процесі написання роботи були використані такі дослідницькі методи, як: системний аналіз (при визначенні теоретичних основ морського страхування); формалізація (при дослідженні особливостей морського страхування); нормативно-правовий метод (для з'ясування умов морського страхування); економіко-статистичний аналіз, графічний та табличний методи (під час дослідження тенденцій розвитку морського страхування в Україні та в страховій компанії «МЕГАПОЛІС»); порівняльний аналіз (при дослідженні міжнародного досвіду морського страхування); наукова абстракція та узагальнення (під час вивчення проблем та перспектив розвитку морського страхування в Україні).

Інформаційною базою дослідження є основні положення законів та інших нормативних актів України, статистичні і аналітичні матеріали Державної служби статистики України та Ліги страхових організацій України. Інформаційним забезпеченням роботи стали також монографічні дослідження, підручники та навчальні посібники, періодична економічна література, статистичні звіти та Інтернет ресурси.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи - 73 сторінки, у тому числі на 24 із них розміщено 12 таблиць 13 ілюстрацій та 9 формул, список використаних джерел із 35 найменувань.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки.

1. Морське страхування - один із найдавніших видів страхування зі своїми багатовіковими традиціями. Об'єктом морського страхування може бути всякий майновий інтерес, пов'язаний з торговельним мореплавством, - судно, вантаж, фрахт, плата за проїзд пасажира, плата за користування судном, очікуваний від вантажу прибуток і інші забезпечуються судном, вантажем і фрахтом вимоги, заробітна плата та інші належні капітану судна та іншим членам екіпажу судна суми, у тому числі витрати на репатріацію, відповідальність судновласника і прийнятий на себе страховиком ризик (перестрахування).

2. Важливим видом морського страхування є страхування вантажів. В Україні застосовуються три типи стандартних умов страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом: страхування з відповідальністю за всі ризики; страхування без відповідальності за ушкодження, крім випадків катастрофи; страхування з відповідальністю за окрему аварію. Під час страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом, слід враховувати правила Incoterms. В Incoterms-2010 існують лише два терміни, пов'язані із страхуванням – CIF і CIP. Відповідно до них продавець зобов'язаний забезпечити страхування в інтересах покупця. В інших випадках сторони самі вирішують, чи бажають вони застрахувати вантаж і яким чином.

3. Для страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом, необхідно скласти договір. Договір страхування вантажів може бути укладений на окремий рейс і на певний строк. Страхування на строк відбувається за генеральним полісом, який забезпечує страховий захист всіх вантажів, отриманих або відправлених страхувальником протягом цього строку. Страховик несе відповідальність за всі вантажі, що підпадають під страхування в разі, коли страхувальник заповнив заяву на страхування вантажу і страхові премії перераховані вчасно. У генеральному полісі зазначаються також обсяг та межа відповідальності страховика, інші спеціальні умови. Вантаж приймається на

страхування в сумі, заявленій страхувальником, при цьому страхова сума має відповідати дійсній страховій вартості вантажу. Страхова вартість вантажу визначається як первісна вартість вантажу за ціною, яку заплатив страхувальник на момент навантаження плюс вартість навантаження плюс власне страхова премія.

4. Морські перевезення є одним із найбільш ризикованих видів діяльності. В 2019 році послуги з морського страхування надавали 20 страхових компаній в Україні. При цьому страхові виплати були здійснені дев'ятьма страховиками, що становить 45% від загальної кількості компаній, які надають послуги з цього виду страхування. Страхові компанії України надають послуги з добровільних та обов'язкових видів морського страхування.

5. Товариство з додатковою відповідальністю «Страхове Товариство «Мегаполіс» є одним з провідних страховиків України. Серед страхових послуг, які надаються підприємством є і морське страхування. Даний вид послуги надається з 2008 року, водночас обсяги валових премій від морського страхування активно збільшується. При цьому товариство сплачувало страхові виплати щорічно, але розмір цих виплати не перевищував обсяги отриманих страхових премій за аналізований період. Відповідно для компанії цей напрям не був збитковим в 2015 - 2019 рр., оскільки рівень виплат склав в середньому 2,16% за 5 років і не перевищував показника 5% щорічно.

6. Основним видом діяльності СК «Мегаполіс» є страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. Проведений аналіз показав, що СК «Мегаполіс» забезпечена засобами для ведення страхової діяльності. За останні п'ять років році обсяги чистого прибутку компанії стабільно зростали, а у 2019 році склали 1 173 тис. грн, що більш ніж у 2,5 разів більше ніж у 2017 році. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності страхової компанії. Ситуація обумовлена зростанням інших доходів страхової компанії, зниженням інших витрат на збут.

7. Україні слід активніше використовувати передовий зарубіжний досвід в частині розробки законодавчої бази морського страхування вантажоперевезень (ратифікувати Гамбурзькі правила, привести українські правила страхування

вантажоперевезень у відповідність з міжнародними стандартами). Також в Україні можливим видається створення клубів взаємного страхування, які можуть діяти як неприбуткові організації, що діють з метою страхування своїх учасників. Крім того, доцільно впроваджувати міжнародний досвід додаткового морського страхування, що визначається обмеженістю подій, які будуть вважатися страховими випадками.

8. Аналіз стану морського страхування в Україні дозволив виділити наступні проблеми в його організації: існує великий перелік ризиків, які можуть включатися лише як додаткові за окрему; договори страхування мають великий перелік винятків із страхових випадків, що обумовлюється сучасним фінансовим станом страховиків; вітчизняні страховики пропонують судновласникам набагато вузьчий обсяг страхового покриття у порівнянні з розвинутими країнами; маючи лише динамічні показники розвитку аварійних випадків окремо взятого судна, страховикам неможливо спрогнозувати з достатнім коефіцієнтом довіри характер та час настання у майбутньому аварійних випадків; страхові компанії дуже часто втрачають з поля зору такий важливий фактор, як аварійні випадки, що настають під впливом людського чинника; у звітності страховиків не виділяється окремо страхування вантажів та багажу (вантажобагажу), що перевозяться морським транспортом, тому не можливо проаналізувати стан та тенденції розвитку у цьому напрямку.

9. Для розвитку морського страхування в Україні страховики повинні вирішувати існуючі проблеми і переорієнтуватися на інтереси страхувальників, по прикладу європейських першокласних страховиків. Необхідне реформування діючої системи страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом, застосування інноваційних методів управління всіма складовими страхових відносин. Доцільним є створення в Україні Союзу морських страховиків. Подібні союзи існують практично у всіх європейських країнах, де є страховики морських ризиків. Тому поява такої організації в Україні є логічно обґрунтованою, яка може свідчити про достатню зрілість ринку морського страхування. Зазначені рекомендації сприятимуть розвитку ринку морського страхування в Україні, підвищенню якості наданих страхових послуг і більш повному забезпеченню інтересів і потреб страхувальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Золотарьова О.В. / Конспект лекцій з дисципліни «Страхові послуги» для студентів напряму 6.030508 /Укладач Золотарьова О.В. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2016р. - 114 с.
2. Артюх Т. М. Страхові послуги: Навчально-методичний посібник / Т. М. Артюх. - К.: КНЕУ, 2008. - 124 с.
3. Ефимов С.Л. Оговорки Института лондонских страховщиков // Энциклопедический словарь. Экономика и страхование. — М.: Церих-ПЭЛ, 1996. — С. 310-311. — 528 с. — ISBN 5-87811-016-4.
4. Балобанов О.О. Страхування морських перевезень вантажу: окремі організаційно-правові аспекти / О. О. Балобанов, О. О. Андріященко // Lex portus. - 2018. - № 4. - С. 80-88.
5. Кропельницька С.О. Страхові послуги: навч. посіб. / С.О. Кропельницька, І.І.Плець. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. В.Стефаника, 2013. – 390 с.
6. Інформація про водний транспорт України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/content/informaciya-pro-vodniy-transport-ukraini.html>
7. Гончаренко О.М. Перспективи розвитку морського страхування в Україні / О.М. Гончаренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2016. - №17. - С. 122-126.
8. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №18. - Ст. 78.
9. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 47-52. – Ст.349
10. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18-22. - Ст.144.
11. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. - Ст.356.

12. Васильев В.А. Морское страхование / В.А. Васильев, В.А. Мусин, Л.М. Федоров. - М.: Транспорт, 1972. - 111 с.

13. Губіна Г.Л. Договір страхування в Україні щодо перевезень вантажів на морському транспорті / Г. Л. Губіна // Університетські наукові записки. - 2008. - № 3. - С. 172-179.

14. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів): затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 913. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-п>.

15. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 19.06.2019).

16. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення: 19.06.2019).

17. Ліцензійні умови провадження страхової діяльності: затв. Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 р. N 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-03?lang=uk>.

18. Губіна Г.Л. ліцензійні умови провадження страхової діяльності в морській сфері в Україні/ Г. Л. Губіна // Актуальні проблеми правознавства. - 2019. - № 2 (18). - С. 39-42.

19. Бабенко В. А. Проблеми діяльності страхових брокерів в Україні: правовий аспект / В. А. Бабенко // Актуальні проблеми держави і права. - 2003. - Вип. 21. - С. 327-331.

20. Державна служба статистики України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

21. Напруга на Азові: скільки недорахувалися українські порти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45551495>

22. Офіційний сайт інтернет-журналу про страхування «Форіншурер». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://forinsurer.com>

23. Офіційний сайт страхової компанії «Мегаполіс». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://megapolis-insurance.com.ua/uk/>
24. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання / О.О. Жук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2014. - № 2. – С. 215-218.
25. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник / В.Д. Базилевич. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
26. Кінащук Л. Л. Страхове право: підручник / Л. Л. Кінащук. - К.: Атіка, 2007. - 256 с.
27. Global marine insurance report 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cefor.no/globalassets/documents/statistics/iumi-statistics/2018/monday-1155-seltmann_final.pdf
28. Чорняк М.Д. Чинники, які впливають на розвиток страхового ринку України / М.Д. Чорняк // 66–та студентська науково–технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент": збірник тез доповідей. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 433–435.
29. Ленюк І. Страхування морських ризиків / І. Ленюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic-http://conf-cv.at.ua/forum/107-1092-1>
30. Світлична О. С. Проблеми страхування вантажів в Україні / О. С. Світлична // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: матеріали п'ятої міжнар. наук.-практ. конф., (15-16 вересня 2016 р.). – Одеса: Атлант, 2016. – С. 394-395.
31. Бильдер И. Между рифами морского страхования / И. Бильдер // Порты Украины. – 2011. - № 10 (112). – С.34-37.
32. Благодельський С. Сучасний національний ринок морського страхування / С. Благодельський // Юридичний журнал. - 2006. - №9. – С. 40-46.
33. Мисин Н. Морское страхование: перспективы развития / Н. Мисин // Морское страхование: информационно-аналитический журнал. – 2011. - №4. – С.32-36.

34. Балакирева Л.Ю. Актуальные направления регулирования и развития страхования ответственности судовладельцев / Л.Ю. Балакирева // Terra Economicus. – 2013. - №4. – С.274-279.

35. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : С 83 монографія/ Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с.